

УДК 336.563

Огородник В. О., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Ужгородський національний університет

ФАНДРАЙЗИНГ — ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Для ресурсного забезпечення соціально значимих ініціатив в Україні доцільним є використання фандрайзингу. Метою статті є характеристика фандрайзингу як інструменту соціально-відповідальної взаємодії суб'єктів суспільних відносин. Фандрайзинг це процес залучення ресурсів необхідних для реалізації соціально важливого проекту чи програми. Він може застосовуватися не тільки некомерційними організаціями, а й органами державної влади у формі державного фандрайзингу. Державний фандрайзинг можна визначити як залучення та акумулювання державними органами ресурсів з різних джерел на соціально значимі цілі, засновані на соціально-відповідальній взаємодії і передбачає добровільне і взаємовигідне співробітництво. Основним методом державного фандрайзингу повинні стати спільні програми, учасниками яких будуть державні органи, представники бізнесу та пересічні громадяни. Загалом державний фандрайзинг має ряд незаперечних переваг (особливо інтернет-фандрайзинг) та являє собою перспективний інструмент соціально-відповідальної взаємодії суб'єктів суспільних відносин.

Ключові слова: фандрайзинг, ресурси, забезпечення, співробітництво, взаємодія, суспільні відносини.

Літ. 12.

Огородник В. О.

ФАНДРАЙЗИНГ — ИНСТРУМЕНТ АКТИВИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНО-ОТВЕТСТВЕННОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СУБЪЕКТОВ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ

Для ресурсного обеспечения социально значимых инициатив в Украине целесообразно использовать фандрайзинг. Целью статьи является характеристика фандрайзинга как инструмента социально-ответственного взаимодействия субъектов общественных отношений. Фандрайзинг это процесс привлечения ресурсов необходимых для реализации социально важного проекта или программы. Он может применяться не только некоммерческими организациями, но и органами государственной власти в форме государственного фандрайзинга. Государственный фандрайзинг можно определить как привлечение и аккумулирование государственными органами ресурсов из различных источников на социально значимые цели, которые основываются на социально-ответственном взаимодействии и предполагает добровольное и взаимовыгодное сотрудничество. Основным методом государственного фандрайзинга должны стать совместные программы, участниками которых будут государственные органы, представители бизнеса и граждане. Государственный фандрайзинг имеет ряд неоспоримых преимуществ (особенно интернет-фандрайзинг) и представляет собой перспективный инструмент социально-ответственного взаимодействия субъектов общественных отношений.

Ключевые слова: фандрайзинг, ресурсы, обеспечение, сотрудничество, взаимодействие, общественные отношения.

Ohorodnyk V. O.

FUNDRAISING — ACTIVATION INSTRUMENT OF SOCIALLY RESPONSIBLE INTERACTION BETWEEN SUBJECTS OF PUBLIC RELATIONS.

Using of fundraising is appropriate to resource providing of socially important initiatives. The aim of the article is to describe a fundraising as an instrument of socially responsible interaction between subjects of public relations. Fundraising is the process of attracting of different resources (human, material, information, etc.) required for the implementation of social important project or program. It can be used not only by non-profit organizations, but also by state authorities in the form of state fundraising. State fundraising can be defined as the involvement of resources by state authorities from different sources for socially important objectives, based on socially responsible interaction. The main method of state fundraising should be a common programs, which include state authorities, business representatives and ordinary citizens. Practical realization of a state fundraising programs should be done with help of an Internet platforms. In general, state fundraising has many advantages and it is a perspective instrument of socially responsible interactions.

Key words: fundraising, resources, security, cooperation, interaction, social relations.

Постановка проблеми. Останнім часом все частіше із засобів масової інформації можна почути про некомерційні організації, про волонтерів, про результати їх діяльності, про їх внесок... Поштовхом до

обговорень такого роду стали буремні події на сході України.

Незважаючи на зростаючий обсяг соціальних ініціатив, Україна істотно відстає від інших країн за їх кількістю і, відповідно, за їх внеском. Важливою перешкодою при реалізації неприбуткових проектів постає питання їх забезпечення. Серед усього різноманіття інструментів забезпечення (спонсорство, благодійність, меценатство і т.д.) пропонуємо розглянути саме фандрайзинг, оскільки це пошук джерел забезпечення саме неприбуткових програм і проектів. При цьому під неприбутковим проектом слід розуміти комплекс запланованих заходів, об'єднаних спільними завданнями, метою якого є досягнення соціально значущого ефекту, а не отримання прибутку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії і практики фандрайзингу, як інноваційного інструменту взаємодії, лише починають підніматись. Існуючі публікації акцентують увагу лише на окремих аспектах фандрайзингу.

Теоретичну основу даного дослідження склали публікації зарубіжних та вітчизняних вчених: Л. Бадилевич [6], О. Комаровського [12], Т. Крупського [8], С. Куца [10], І. Мінгазутдінова [7], В. Снігульської [4], А. Соколової [3], Р. Хачатурова [1], Є. Холостової [9], О. Чернявської [3], О. Шниркова [7], Р. Ягутяна [1] та інших.

Невирішеною проблемою залишається питання організації та здійснення фандрайзингової діяльності на державному рівні.

Метою статті є характеристика фандрайзингу як інструменту активізації соціально-відповідальної взаємодії суб'єктів суспільних відносин. Виходячи із поставленої мети, необхідно вирішити наступні завдання: розглянути думки науковців, які займались дослідженням теорії і практики фандрайзингу, проаналізувати етапи здійснення фандрайзингу, а також обґрунтувати можливість здійснення державної фандрайзингової діяльності заснованої на соціально-відповідальній взаємодії суб'єктів суспільних відносин.

Матеріали та методи. В роботі використані загальноприйняті методи дослідження, а саме: діалектичний метод пізнання, системний підхід, наукові праці вітчизняних і закордонних вчених-економістів. За допомогою методу індукції при узагальненні вітчизняного та зарубіжного досвіду уточнено понятійний апарат. Джерельною базою роботи є наукові праці закордонних та вітчизняних учених: монографічні дослідження, підручники, посібники. Крім навчально-методичних матеріалів в роботі використано статті та аналітичні матеріали різних фахових видань.

Результати дослідження. Соціальна відповідальність — термін, що має двояке значення. З однієї сторони, це дотримання суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм. З іншої, соціальна відповідальність особи полягає в тому, що вона зобов'язується нести доповнюючий обов'язок особистого чи майнового характеру [1]. Це обов'язок особи оцінити власні наміри та здійснювати вибір поведінки відповідно до норм, що відображають інтереси суспільного розвитку [2].

Соціально-відповідальна взаємодія передбачає вирішення соціальних, екологічних проблем та проблем захисту прав людини.

До основних інструментів соціальної відповідальності, як правило, відносять:

- ✓ благодійність - діяльність із метою надання благодійної допомоги нужденним. Благодійні акції - короткострокові проекти і разові акції, спрямовані на поліпшення життєвої ситуації певної особи або соціальної групи населення;
- ✓ програми, спрямовані на вирішення системних соціальних, економічних, екологічних та правових проблем або спрямовані на розробку технологій рішень таких проблем;
- ✓ спонсорські проекти у сфері культури, науки та спорту які найчастіше не спрямовані на вирішення будь-яких конкретних соціально значущих проблем;
- ✓ меценатство - надання можливості розвиватися тому члену суспільства, який бажає це суспільство поліпшувати. Це – вчинок, який не афішується широким колам громадськості.

Але оперативно вирішити проблеми забезпечення нагальних соціальних ініціатив перерахованими інструментами навряд вдасться. Вирішити дану проблему можна за допомогою фандрайзингу, який вже встиг зарекомендувати себе як ефективний інструмент у боротьбі з браком забезпечення.

Фандрайзинг, досить нове поняття для української науки, але добре відоме європейським і американським вченим, а також фахівцям з проектного менеджменту.

Американське поняття фандрайзинг (fundraising), як нерідко це трапляється з англійськими економічними термінами, не має адекватного перекладу на українську мову. Складний термін «фандрайзинг» утворений із двох англійських слів - fund (фонд, кошти) і rising (підвищення, поліпшення становища, надбавка до зарплати). Дослівно це підвищення грошових коштів, а за змістом - пошук грошей. Зрозуміло, що мова йде про додаткове фінансування, про взаємодію з фондами, за допомогою яких поліпшується ситуація в тій чи іншій сфері людської життєдіяльності.

У літературних джерелах на українській та російській мовах зустрічаються два варіанти написання, і відповідно, вимови даної категорії - «фандрайзинг» і «фандрейзинг» [3, с.9].

У самому загальному сенсі цим терміном позначається «мистецтво випрошування грошей». У

сучасному тлумаченні фандрайзинг практикується як діяльність по послідовному залученню нових прихильників, друзів, а також інвесторів і партнерів для здійснення ними соціально значущої місії.

Фандрайзинг це добровільна мобілізація внутрішніх та залучення зовнішніх ресурсів для безкорисного здійснення суспільно важливої діяльності [4, с. 102].

Фандрайзинг - діяльність по залученню і акумулюванню фінансових коштів з різних джерел на реалізацію соціально-культурних проектів і програм, зазвичай які не мають безпосередньо комерційної вигоди, і носять короткочасний характер [5].

Серед трактувань даного поняття можна знайти і таке:

– це - спеціально організований процес збору пожертвувань для некомерційних і благодійних організацій або для забезпечення соціально значущих програм;

– це - не випрошування грошей, як часто думають! Випрошують милостиню, а організація, яка працює в соціальній сфері, потребує не подачок, а пожертвування, зробленого усвідомлено [6, с. 53].

Фандрайзинг виступає як комплексна система заходів по залученню ресурсів для реалізації некомерційних проектів [7, с. 2].

Фандрайзинг виступає як діяльність по залученню ресурсів для реалізації соціально значимих проблем та підтримки неприбуткових організацій [8, с.2].

Фандрайзинг розглядають, також, як науку і мистецтво систематичної роботи з різноманітними джерелами фінансування по збору коштів та залученню ресурсів для забезпечення фінансування некомерційних організацій, виконання благодійних акцій, підтримки іншої некомерційної діяльності або фінансування діяльності індивідуальних осіб, які ведуть значущі дослідження або навчаються за соціально значимими спеціальностями [6, с. 2].

Найбільш повно, як на наш погляд, розкриває поняття фандрайзингу Є.І. Холостова, а саме як:

- багатоетапний або разовий процес;

- взаємодія, з передісторією або без неї, як правило, двох сторін (фізичних або юридичних осіб) - прохача і спонсора;

- процес, що має на меті збір коштів та залучення ресурсів на реалізацію соціально значимої діяльності однією стороною і прийняття рішення про їх надання іншою стороною;

- процес, що проходить у присутності консультантів, посередників і суперників;

- процес, в рамках узгодженої або запропонованої однієї зі сторін процедури;

- процес у формі, що є в даний час легітимним для середовища, де він здійснюється [9, с. 46].

Слід відмітити, що фандрайзинг передбачає не тільки залучення фінансових коштів від приватних осіб або організацій на реалізацію соціально значущих проектів у сфері культури, але й залучення людей та організацій до суспільного подолання наявних проблем [10, с. 6];

Отже, наведені трактування допомогли визначити фандрайзинг як процес залучення ресурсів (людських, матеріальних, інформаційних тощо) необхідних для реалізації соціально важливого проекту чи програми.

Для того щоб залучити ресурси для реалізації некомерційних проектів, необхідно здійснити планування діяльності. Це не означає, що, спланувавши все в деталях, необхідні ресурси знайдуться, але ймовірність ефективного пошуку ресурсів зростає пропорційно рівню підготовленості. Плануванням процесу залучення ресурсів займається фандрайзер.

В жовтні 2006 року світова спільнота фандрайзерів прийняла Декларацію етичних принципів у фандрайзингу, яку підписали 26 країн світу з усіх континентів. Український Інститут професійного фандрайзингу ратифікував дану декларацію в грудні 2006 року і взяв її за основу для розробки кодексу професійної етики фандрайзерів України.

Згідно з Декларацією етичних принципів у фандрайзингу основними принципами роботи фандрайзера є:

– чесність – фандрайзери у будь-який час діятимуть чесно і правдиво для збереження суспільної довіри і не введення донорів і клієнтів в оману;

– пошана – фандрайзери завжди шануватимуть і зберігатимуть честь своєї професії і організації разом з пошаною до честі донорів і клієнтів;

– цілісність – фандрайзери діятимуть відкрито і з розумінням своєї відповідальності за суспільну довіру. Вони повинні виявляти всі поточні і потенційні конфлікти інтересів і уникати будь-яких проявів негідної поведінки в професійному або людському плані;

– емпатія – фандрайзери повинні працювати так, щоб досягати своїх цілей і надихати інших до слідування таким же професійним стандартам і участі. Вони повинні цінувати право на приватне життя, свободу вибору і культурну різноманітність;

– прозорість – Фандрайзери заохочують відвертість в звітності про виконану роботу, спосіб управління добродійними пожертвуваннями, їх розподілом і використанням; вони зобов'язуються вести облік доходів і витрат акуратно і зрозуміло [11].

В даний час фандрайзингова діяльність в Україні тільки зароджується і в цій сфері мало

професіоналів, які мають спеціальну підготовку і досвід фандрайзингу, здатних ефективно залучати ресурси в об'єкти соціальної сфери.

Кожен автор має власний підхід до визначення етапів фандрайзингу, але найбільш повно, як на нашу думку, їх розкрив О.В. Комаровський як :

1 етап – ідентифікація соціально значущих проблем/завдань;

2 етап – постановка мети;

3 етап – сегментація громадськості на групи за критерієм відношення до соціально значущої проблеми;

4 етап – вибір цільових сегментів;

5 етап – розробка фандрайзингового комплексу для кожного сегменту;

6 етап – організація фандрайзингової групи;

7 етап – реалізація фандрайзингового комплексу;

8 етап – оцінка результатів; зворотний зв'язок [12, с. 7].

При розробці проекту фандрайзери повинні враховувати, що, приймаючи рішення про участь у проекті донори звертають увагу насамперед на соціальну значимість проекту. Великою перевагою, дійсно, є залучення в проект органів влади і гарантія інформаційного висвітлення надання допомоги. Навіть якщо фандрайзер не має можливості повідомити про проведений захід у ЗМІ, він завжди може розмістити інформацію на своєму сайті. Після проведення заходу або завершення проекту виконавці повинні надати донору повний комплект звітних документів, фотографії з заходу, неофіційні листи-подяки та ін.

Однак в даній роботі хотілось би відмітити, що фандрайзинг може застосовуватися не тільки некомерційними організаціями, а й органами державної влади у формі державного фандрайзингу.

Державний фандрайзинг можна визначити як залучення та акумулювання державними органами ресурсів з різних джерел на соціально значимі цілі, засновані на соціально-відповідальній взаємодії і передбачає добровільне і взаємовигідне співробітництво.

Основним методом державного фандрайзингу повинні стати спільні програми, учасниками яких будуть державні органи, представники бізнесу та пересічні громадяни.

Державна фандрайзингова діяльність повинна здійснюватись в 5 етапів:

1. Планування та розробка проекту.

2. Залучення донорів.

3. Реалізація проекту та постійний контроль за його реалізацією.

4. Звітування перед донорами.

5. Аналіз програми державного фандрайзингу.

Першим етапом реалізації програми державного фандрайзингу має стати розробка проекту, на якому відбувається виявлення сфер, які потребують забезпечення, визначення пріоритетів, розробка змістовної програми заходів і програми залучення ресурсів, визначення витрат на майбутній період. Змістова поетапна програма необхідна для ретельної підготовки кампанії, оцінки перспективності фандрайзингу, визначення кола потенційних донорів. Ідеї в області фандрайзингу необхідно реалізовувати негайно, як тільки їх обміркували і склали план. Планування не самоціль, воно має сенс тільки тоді, коли плани реалізуються.

На другому етапі здійснюється пошук та залучення всіх можливих донорів.

Наступним етапом є безпосередня реалізація програми державного фандрайзингу та контроль за ходом реалізації програми та коригування планів з урахуванням змін, що відбулися.

Заключним етапом має стати аналіз програми фандрайзингу, на якому визначається її економічна і соціальна ефективність. Ефективність розраховується як для державного учасника, так і для донора. Необхідно визначити: наскільки поставлені цілі програми відповідали об'єктивним потребам; наскільки отримані результати відповідають поставленим цілям; наскільки ефективними виявилися витрати ресурсів на отримання цих результатів.

Практична реалізація програм державного фандрайзингу повинна здійснюватись за допомогою інтернет-сайтів, а також сторінок в популярних соціальних мережах (Facebook, Twitter і т.д.). За допомогою Інтернету необхідно описувати проекти, їх переваги та значимість. Донори повинні мати можливість обирати для себе "проект до душі".

До переваг використання саме Інтернет платформ слід віднести: відсутність великої кількості документації, можливість ведення електронної бази обліку донорів та внесків. Але найбільшою перевагою інтернет-фандрайзингу є його дешевизна.

Необхідно зазначити, що донори закордоном не чекають коли у них попросять допомоги, а самостійно, за допомогою Інтернету відшукують для себе можливості здійснення донорської допомоги.

Але слід не забувати, що основним стимулом розвитку державної фандрайзингової діяльності мають бути заходи податкового заохочення донорів (податкові пільги). Пропонуємо включити до Податкового кодексу норми, що стимулюють залучення до державної фандрайзингової діяльності юридичних і фізичних осіб.

Але для успішного здійснення державного фандрайзингу в нашій країні необхідно не тільки його створення та реалізація, а й прийняття нормативно-правових актів по даному питанню.

Висновки та пропозиції. Проведене дослідження показало, що фандрайзинг є досить зручним інструментом активізації соціально-відповідальної взаємодії суб'єктів суспільних відносин. Як правило, фандрайзинговою діяльністю в світі займаються некомерційні організації. Але фандрайзинг може застосовуватися не тільки некомерційними організаціями, а й органами державної влади у формі державного фандрайзингу. Проведене дослідження показало необхідність здійснення державної фандрайзингової діяльності в 5 етапів: планування та розробка проекту; залучення донорів; реалізація проекту, постійний контроль за його реалізацією та аналіз програми державного фандрайзингу. Загалом державний фандрайзинг має ряд незаперечних переваг (особливо інтернет-фандрайзинг) та являє собою перспективний інструмент соціально-відповідальної взаємодії суб'єктів суспільних відносин. Але якнайшвидшого дослідження вимагають питання вдосконалення законодавчої бази та вирішення питань податкової мотивації.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Хачатуров Р.Л., Ягутян Р.Г. Юридическая ответственность. — Тольятти: Международная академия бизнеса и банковского дела, 1995. — 200 с.
2. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
3. Фандрайзинг: нав. посіб. / Чернявська О.В., Соколова А.М. - К.: "Центр учбової літератури", 2013. - 188 с.
4. Снігульська В. Що таке соціальний фандрайзинг, або як продати громаді участь у добрих справах / В. Снігульська // Газета «Соціальний педагог». — 2009. — № 8. — С. 100–107.
5. Кривонос А.Д. Основи піарології (науки про зв'язки з громадськістю): навчальний посібник для вузів / А.Д. Кривонос, О.Г. Філатова, М.А. Шишкіна. - СПб.: Роза світу, 2008. - 410 с.
6. Бадылевич Л.В., Фандрайзинг как средство развития научно-исследовательской деятельности будущих социальных работников: автореф. — Тамбов, 2004. - 23 с.
7. Фандрайзинг: основні особливості та форми: метод. посіб. / О.І. Шнирков, І.О. Мінгазутдінов. - 1-ше вид. - К.: Ін-т міжнар. Відн. КНУ ім. Т. Шевченка, 2000. - 50 с.
8. Крупський Т. Пошук ресурсів для діяльності організації (Fund Rasing) / Т. Крупський. - К.: Коаліція "Свобода вибору", 2005. - 10 с.
9. Холостова Е.И. Генезис социальной работы в России: учебное пособие. — М.: 2006. — 232 с.
10. Куц С. Фандрайзинг АВС: Посібник для початківців. — К.: Центр філантропії, 2008. — 92 с.
11. Етичний кодекс фандрайзерів [Електронний ресурс] // Інститут Професійного Фандрайзингу — Режим доступу до ресурсу: <http://fundraiser.org.ua/pro/dokumenty-ipf/etychnyj-kodeks-fandrajzeriv/>.
12. Комаровський О. В. Фандрайзинг у питаннях, відповідях та цитатах: навч. посіб. / О. В. Комаровський. — Луганськ, 2007. — 54 с.